

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

ІНСТРУМЕНТУВАННЯ

**ПРОГРАМА
ДЛЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ**

**(Спеціальність: «Народна художня творчість»
спеціалізація: «Народне інструментальне мистецтво»)**

Київ - 2005

Укладач	Б.О. ЯЩЕНКО	викладач Чернівецького державного училища мистецтв і культури ім. С.Воробкевича
Рецензенти:	Г.О. ГРИЩЕНКО В.Г. ГОРОДЕНСЬКИЙ, В.В. ЛОХВИЦЬКИЙ, С.М. КОЗЛОВ, Ю.М. СМІРНОВ	викладач Миколаївського державного вищого училища культури викладачі Чернівецького училища мистецтв і культури ім. С.Воробкевича
Редактор	В.Д. Мельничук	

Відповідальний за випуск Т.Ф. Стронько

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2005

ВСТУП ЗАВДАННЯ КУРСУ

Курс “Інструментування” передбачає підготовку студентів спеціалізації народне інструментальне мистецтво училищ мистецтв до самостійної роботи з перекладу нескладних музичних творів для народно-інструментальних ансамблів та оркестру українських народних інструментів.

Заняття з інструментування сприяють загальному музичному розвитку керівника ансамблю (оркестру) народних інструментів, розширюють знання в галузі репертуару, знайомлять з музикою українських та зарубіжних композиторів.

Виходячи із завдань курсу та практичних вимог, пов’язаних з підготовкою керівника оркестру українських народних інструментів, перевагу слід надавати творам українських композиторів, народним фольклорним мелодіям та обробкам, побутовим танцям, української пісенно-фольклорної спадщини регіону.

Проходження курсу залежить від знань цілого комплексу спеціальних дисциплін: оркестровий клас, клас ансамблю, спеціалізований інструмент, вивчення народних інструментів, диригування, теорії музики, гармонії.

У процесі навчання студент повинен оволодіти прийомами інструментування та в загальних рисах засвоїти стрій, діапазон, технічні можливості гри та особливості звуковидобування на окремих інструментах, отримати відомості про принципи та прийоми викладу мелодії та гармонії, переробки фортепіанної фактури, запису партитури, основні види оркестрової тканини.

У результаті вивчення курсу студент повинен отримати відомості про склад груп, зручність регістрів в кожному окремому випадку, розуміння різниці між віртуозними можливостями та доцільності обмеження їх стосовно оркестрового музиканта в умовах групової гри.

Теоретична частина курсу “Інструментування” в V семестрі повинна ілюструватися партитурами для ансамблів, оркестру народних інструментів, супроводжуватись музичними ілюстраціями в звукозапису або в реальному звучанні.

Основною метою курсу “Інструментування” є розвиток практичних навичок з перекладу нескладних фортепіанних творів для окремих інструментів та ансамблів “троїстих музик”, різноманітних однорідних та мішаних ансамблів, перекладу акомпанементу для хору, сольних голосів та інструментів.

Метою вивчення курсу є розвиток інтересу до інструментального фольклорного мистецтва, творчих здібностей на основі знань, набутих на заняттях оркестрового класу та дирижування, виховання дбайливого ставлення до культурних цінностей, національних звичаїв і традицій українського народу, народного інструментального фольклору.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Курс “Інструментування” розрахований на 117 год: 17 год – теоретичний курс (групові заняття) та 110 год – практичні індивідуальні заняття.

Розподіл годин навчального процесу по курсах і семестрах

Курс	Семестр	К-сть тижнів	К-сть годин	Самостійна робота	Всього годин
III курс	5 семестр	17	17	10	27
	6 семестр	20	40	13	53
IV курс	7 семестр	17	34	12	46
	8 семестр	13	26	10	36
Всього		67	117	45	162

ІНСТРУМЕНТУВАННЯ ДЛЯ ФOLЬKЛOPНИХ АНСАМБЛІВ ТА ОРКЕСТРУ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Для народної музики характерним є варіаційний принцип розвитку музичного матеріалу. При написанні партитури для ансамблів та оркестру українських народних інструментів слід прагнути колористичного розмаїття і неповторності оркестрових прийомів, розвитку тембрового слуху, що дозволить знайти вишукані темброві сполучення та нові взаємовідносини між окремими інструментами та групами, досягнення прозорості фактури, повної динамічної рівноваги та м'якості звучання оркестру ТУТІ.

Відповідність знайдених оркестрових засобів визначає якість і зміст інструментування.

Для західних областей України типовим є такі склади троїстих музик:

- скрипка, басоля, цимбали або
  - скрипка, цимбали, великий барабан з тарілкою.
- інколи до них додається вентиляльний тромбон.

Трапляється троїста музика, до складу якої входять скрипка, цимбали та триструнний контрабас. Часто до троїстої музики додають сопілку або поряд із скрипкою, цимбалами, басолею та великим барабаном використовується бийкоза.

Зустрічаються троїсті ансамблі розширеного складу, до яких входять скрипка, бубон, сопілка з додатком барабана і, можливо, бандури.

Для троїстої музики характерне своєрідне звучання - національний колорит, багатство мелізматички та тембрового забарвлення, оригінальні прийоми гри та звуковидобування.

Ансамбль “троїста музика” – це зерно, в якому закладена основа оркестру українських народних інструментів, який має колористичні та динамічні переваги перед одним виконавцем.

Мистецтво аранжування для ансамблю (оркестру) ґрунтується на знанні та використанні аранжувальником якостей різних інструментів (прийомів звуковидобування, особливостей тембрів, співвідношення сили звучання, технічних можливостей та ін.), а також різних сполучень та з'єднань інструментів для досягнення такого звучання, яке дає можливість найбільш виразно передати художньо-емоційний зміст твору.

Слід пам'ятати, що тільки зміст музичного твору “диктує” відповідні оркестрові засоби.

Інструментування музичного твору – творчий процес, який полягає в умінні поєднувати групи та тембри, використання технічних, динамічних можливостей інструментів. Характер та прийоми інструментування обумовлені жанром музичного твору, його змістом і залежать від сукупності всіх музично-композиційних засобів – мелодії, гармонії, поліфонії, голосоведення, ритміки тощо.

Технологічні елементи інструментування (вибір тональності та її художня доцільність, зручність виконання, діапазон, темброві особливості, регістри тощо), а також основні закономірності оркестрової тканини (прийоми проведення мелодії, гармонії, передача фраз їх перегук, імітації, збереження оркестрового забарвлення, вертикальна надбудова оркестрової тканини) необхідно

розкривати та вивчати на конкретному матеріалі музичних творів, котрі написані для оркестру народних інструментів.

Процес інструментування практично ділиться на два етапи:

1. Складання плану (ескізу) інструментування, в якому фіксуються всі основні, найбільш суттєві моменти творчого задуму.
2. Складання партитури, яка є втіленням плану інструментування, точний запис музичного твору у всіх деталях, необхідних для виконання його тим або іншим інструментальним складом.

Обидва етапи в практичній діяльності інструментування нерозривно пов'язані між собою.

При інструментуванні фортепіанного твору постають такі завдання:

- написання нової оркестрової фактури;
- написання підголосків, поліфонічних елементів;
- творче втручання в динамічний план твору;
- використання оркестрового колориту, забарвлення відповідно до задуму композитора, але за власним смаком.

Інструментування музичних творів для фольклорних ансамблів та оркестру народних інструментів вимагає обов'язкових знань стилістичних особливостей цього жанру, творчого підходу до роботи над оригіналом твору, вміння, в разі необхідності, внести в процесі інструментування потрібних змін до оригіналу, які відповідають стилістичним особливостям жанру того чи іншого музичного твору.

При інструментуванні твору слід дотримуватись певного порядку:

- визначити музичний образ або характер музичного твору;
- виконати технологічний аналіз п'єси;
- визначити елементи музики, орієнтовно розподілити їх за інструментами;
- передбачити переробку фортепіанної фактури, виявити приховані мелодичні лінії, дописати нові елементи (якщо це можливо та необхідно);
- остаточно визначити можливості застосування тих або інших інструментів або оркестрових прийомів, при цьому враховуючи:
  - а) реєстрові та технічні можливості інструментів;
  - б) органічність звучання нових (порівняно з фортепіано) тембрів інструментів з новою специфікою гри, звуковидобування тощо;
  - в) результативну цілісність, завершеність загального оркестрового плану (задуму);

Таким чином, перед початком інструментування необхідно детально вивчити твір у фортепіанному варіанті, виробити власне ставлення до авторської композиції, чітко уявити загальний характер твору, звучання мелодичного матеріалу, гармонічну мову, будову (форму) та лінію розвитку і, нарешті, всі особливості фактури.

Інструментування повинно без викривлення передати не тільки ідею, образність, настрій твору, а також найтонші деталі фактурного, інтонаційного, темброво-колористичного, динамічного вирішення.

При виборі твору для інструментування слід враховувати можливості переосмислення фортепіанної (акордеонної) фактури в оркестрову. Визначити найбільш зручну тональність, скласти оркестровий план на основі ретельного аналізу обраного твору.

ЕЛЕМЕНТАРНІ ПРИЙОМИ ОРКЕСТРУВАННЯ

Існують різні оркестрові прийоми, які широко використовуються в техніці інструментування:

- дублювання;
- поверховий або ярусний виклад тематичного матеріалу;
- фактурно-динамічне утворення крещендо та димінундо;
- застосування оркестрового ТУГГІ.

Засоби, які виявляють колористичні та динамічні можливості оркестру, можна назвати оркестровими прийомами.

За назвами, часто схожими з фортепіанними, оркестрові прийоми мають багато відмінностей. Наприклад, прийом подвоєння голосів, який дає не тільки нове забарвлення, але часто створює більш яскравий динамічний ефект.

Інший прийом - фігурація - при всій подібності з аналогічним фортепіанним, - в оркестрі має більш широке різноманітне застосування.

Поняття педаль також набуває нового змісту стосовно оркестру. Тут жодний звук не продовжується більше тієї тривалості, котра вказана в нотах. Протяжність, тривалість акордів або басів, яка досягається на фортепіано лише натиском педалі, в оркестрі повинна бути скрупульозно розписана у інструментів, звучання яких бажано продовжити. Тут композитор або інструментувальник сам обирає і об'єм педалі (по вертикалі), і забарвлення, і її динамічний стан, і тривалість.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
курсу "Інструментування".
Теоретичні положення та практичні завдання.

№ п/п	Зміст теми	К-сть годин	Самостійна робота студента (години)
1.	Предмет "Інструментування". Основні завдання курсу та їх реалізація.	1	---
2.	Загальні відомості з історії та розвитку фольклорного інструментального виконавства.	1	1
3.	Класифікація українських народних інструментів. Основні групи оркестру.	1	
	Народні духові інструменти:		1
	- губні (лабіальні). Свистуни	1	
	- язичкові (лінгвальні). Сурма, ріжок, коза (дуда), дрімба	1	
	- амбушурні: трембіта, козацька труба.	1	
	Духові інструменти: труба, кларнет, тромбон. Використання в ансамблі та оркестрі народних інструментів.	1	1
Струнні інструменти:	- смичкові: скрипка, альт, басоля, контрабас	1	1
	- щипкові: ладкова кобза, бандура		
	- струнно-ударні: цимбали.		
Група акордеонів.			
Діапазон. Регістри. Технічні можливості.	1	0.5	
Правопис басів, тризвуків, домінантсептакордів.			
Ударні інструменти			
А) з визначеною висотою звучання: литаври (тулумбаси), ксилофон, дзвіночки	1	0.5	
Б) з невизначеною висотою звучання: бубон, великий барабан, малий барабан, тарілки, бубон, підкова (або трикутник).			
4.	Народно-інструментальні ансамблі. Троїста музика (капеліста). Найбільш поширений склад ансамблю.	1	1

5.	Аматорські та професійні оркестри українських народних інструментів. Інструментальний склад оркестру та основні групи.	1	1
6.	Взаємодія груп та окремих інструментів оркестру українських народних інструментів.	1	1
7.	Загальні відомості про партитуру оркестру українських народних інструментів. Правила запису партитури.	1	1
8.	Музична фактура. Типи фактур. Функції оркестрової фактури.	1	1
9.	Оркестровий план та основні прийоми інструментування. Переробка фактури оригіналу.	1	---
10.	Контрольний урок. Підсумкове заняття.	1	
ВСЬОГО		17 годин	10 годин

ЗМІСТ КУРСУ

I Розділ. Теоретичні положення.

Тема 1. Вступ. Завдання курсу. Огляд народних інструментів, які побутують в Україні.

Тема 2. Загальні відомості з історії виникнення та розвитку ансамблів народних інструментів. Фольклорне інструментальне виконавство.

Тема 3. Класифікація українських народних інструментів.

- Народні духові інструменти. Губні (лабіальні), Свистуни: окарина, сопілка, денцівка, флюяра, свиріль, жоломіга.
- Язичкові (лінгвальні). Сурма, ріжок, коза (дуда), дрімба.
- Амбушурні: трембіта, козацька труба.
- Духові інструменти симфонічного оркестру – труба, тромбон, кларнет. Їх використання в українському оркестрі народних

інструментів. Стрій, оркестровий діапазон. Характеристика звучності та динаміки в різних регістрах.

- Струнні інструменти:
    - Смичкові: скрипка, альт, басоля, контрабас. Характеристика групи. Стрій, діапазон, реєстри та штрихи. Художньо-виражальні можливості, функції в оркестрі, особливості використання.
    - Щипкові: група оркестрових кобз – прима, альт, тенор, бас, контрабас. Оркестрові функції. Група кобз в якості самостійного оркестру. Бандура. Основні прийоми гри та технічні можливості. Застосування для акомпанування співакові, для ансамблевої гри.
    - Струнно-ударні інструменти. Цимбали. Принципи звукодобування. Оркестрові функції. Склад групи цимбал. Загальна характеристика. Стрій, діапазон, реєстри.
  - Група акордеонів. Загальна характеристика. Стрій, діапазон, реєстри. Характеристика звучання в різних регістрах. Розшифрування лівої клавіатури. Нотний запис. Правопис басів, тризвуків, домінантсептакордів. Прийоми гри, основні штрихові позначення. Використання групи акордеонів в оркестрі. Група акордеонів в якості самостійного оркестру.
  - Ударні інструменти в оркестрі українських народних інструментів. Склад групи ударних інструментів. Загальна характеристика групи.
    - Ударні інструменти з визначеною висотою звука:
      - литаври, дзвіночки, ксилофон, вібрафон. Діапазон, технічні можливості та прийоми гри. Використання в оркестрі.
    - Ударні інструменти з невизначеною висотою звука (шумові інструменти):
      - малий барабан, великий барабан, тарілки, бубон, кастаньети. Технічні можливості. Особливості використання в оркестрі. Запис в оркестровій партитурі на нитці.
- Використання ударних інструментів:
- а) для підкреслення динамічної кульмінації (литаври, тарілки, малий барабан, бубон), виконання ритмічної функції;
  - б) для ритмічного підкреслення (малий барабан, бубон, трикутник), підтримки чіткості та гостроти ритму;

в) для колористичного, образного підкреслення (литаври підкреслюють урочистий характер твору; дзвіночки підкреслюють світлий, ліричний характер твору).

Тема 4. Народноїнструментальні ансамблі.

Ансамблі однорідних інструментів: ансамблі кобз, ансамбль бандур, ансамбль акордеонів.

Мішані ансамблі: кобза прима, альт, тенор, гітара, акордеон, контрабас.

Ансамбль українських народних інструментів: скрипка, сопілка, цимбали, кларнет, труба, акордеон, тромбон, контрабас.

Різноманітні склади "троїстих музик":

- скрипка, цимбали, бубон;
- дві скрипки, бубон;
- сопілка, цимбали, басоля;
- сопілка, скрипка, цимбали;
- сопілка, цимбали, бубон;
- сопілка, дві скрипки, басоля.

Тема 5. Аматорські та професійні оркестри українських народних інструментів.

Самодіяльні ансамблі та оркестри народних інструментів палаців, будинків культури, клубів.

Оркестри, ансамблі окарин, сопілкарів, дударів, кувниць.

Професійні оркестри народних хорів і оркестрові групи державних народних хорів. Оркестрові групи хору ім. Г. Верьовки, Закарпатський, Черкаський заслужені народні хори, Буковинський, Гуцульський ансамблі пісні і танцю, Київський оркестр народних інструментів, Оркестр Українського радіо і телебачення, Державний оркестр народних інструментів України.

Склад сучасного оркестру народних інструментів.

Тема 6. Взаємодія груп та окремих інструментів в оркестрі українських народних інструментів.

- духовна група: сопілки, флейта, кларнети, сурма, козацька труба;
- струнно-щипкова група: бандури, кобзи;
- струнно-ударна група: цимбали;
- струнно-смичкова група: група I-II скрипок, альти, віолончель, контрабас.

Особливості оркестрового викладу. Проведення тематичного матеріалу в октаву, в 2-3 октави в різних голосах і регістрах. Передача мелодії та гармонії від одних голосів до інших. Виклад основної мелодії та види її супроводу. Функція басу, гармонічна фігурація, функція контрапункту. Принципи оркестрової горизонталі та вертикалі.

Тема 7. Загальні відомості про партитуру оркестру українських народних інструментів.

Форма запису партитури. Повна та скорочена (комбінована) партитурна стрічка. Принципи розташування голосів всередині групи. Транспонуючі інструменти в партитурі (труба, кларнет тощо), особливості їх нотування. Загальна, основна аколада, групові аколлади, додаткові аколлади, фігурні скоби.

Тема 8. Музична фактура. Типи фактур. Складові частини оркестрової фактури – фактурні функції.

- мелодія (основний голос);
- бас (басовий голос);
- гармонія (сукупність гармонічних голосів, за винятком басового);
- контрапункт або підголосок (додаткова мелодія, яка є контрастною до головної).

Багатогранність вияву кожної фактурної функції в залежності від змісту музики, її стилю, характеру та призначення.

Основні типи фактур:

- гомофонна (гомофонічна)
- поліфонічна
- монодична
- акордова (акордово-гармонічна)
- мішана.

Тема 9. Оркестровий план і основні прийоми інструментування.

1. Вибір тональності твору для інструментування з урахуванням можливостей переосмислення фортепіанної або акордеонної фактури в оркестрову.
2. Визначення найбільш зручної тональності (тут має значення специфіка звучання оркестру українських народних інструментів).

3. Складання оркестрового плану на основі ретельного аналізу обраного твору.

4. Запис оркестрового ескізу.

Темброво-динамічний і фактурний розвиток тематичного матеріалу, регістрові зміни. Залежність вибору того чи іншого тембру інструмента від співвідношення різних тем, від ступеня їх контрастності – динамічні, теситурні, регістрові, фактурні зміни.

ПЕРЕРОБКА ФАКТУРИ ОРИГІНАЛУ

Визначення тембру мелодичної лінії та утворення функцій оркестрової фактури. Складання ескізу твору. Аналіз форми твору, визначення характеру, змісту та темпу його виконання, ритмічні особливості. Складання плану аранжування:

- визначення кількості проведення основної мелодії (теми);
- розподіл інструментальних засобів для викладання музичного матеріалу, всіх елементів музичної фактури – мелодії, гармонії, поліфонії, ледалізації, ритму;
- вибір конкретних форм фактури для викладання всіх елементів музичної тканини твору, а також вибір ритмічної схеми;
- переробка фактури оригіналу інструментованого твору у відповідності з планом інструментування, підготовка до викладу в оркестрі мелодичної частини фактури оригіналу та ритмічно-гармонічної (акомпануючої) частини.

По завершенню теоретичної частини курсу в V семестрі проводиться контрольний урок – підсумкове заняття. Студент подає розгорнутий конспект всіх вивчених тем, реферат з теми, запропонованої викладачем в якості самостійної позакласної роботи.

ПРИБЛИЗНА СТРУКТУРА ПІДИВІДУАЛЬНОГО УРОКУ

- Аналіз та читання уривку музичного твору (партитури) з теми, що вивчається;
- Аналіз клавіру, який інструментує студент, як домашнє завдання;
- Перевірка самостійної роботи студента. Викладач повинен детально розібрати допущені студентом помилки (якщо вони будуть), рекомендувати шляхи їх виправлення.

VI семестр – 20 тижнів. 40 годин індивідуальних занять

- Інструментування музичних творів для чотириструнних кобз.

Склад: кобза прима I-II
альт
тенор
бас
контрабас

Поєднання групи кобз і цимбалів.

Поєднання групи кобз бандур з духовою групою.

Поєднання групи кобз з бандурою та цимбалами.

- Інструментування музичних творів для ансамблю акордеонів (дует, тріо, квартет). Розподіл музичного матеріалу.

Використання різних типів фактур.

- Переклад для ансамблю "троїстих музик":

скрипка, цимбали та бубон;
сопілка, скрипка, цимбали;
сопілка, дві скрипки, басоля.

VII семестр - 17 тижнів. 34 години індивідуальних занять

- Інструментування творів для струнно-смичкової групи;

- Взаємодія струнно-смичкової групи з бандурою;

- Взаємодія струнно-смичкової групи з кобзами та сопілкою;

- Взаємодія струнно-смичкової групи з духовою та акордеонами;

- Взаємодія струнно-смичкової групи з цимбалами.

VIII семестр - 13 тижнів. 26 годин індивідуальних занять

- Інструментування для повного складу оркестру українських народних інструментів. Особливості та закономірності інструментування. Застосування в оркестрі групи духових інструментів та епізодичних інструментів. Використання в оркестрі групи ударних інструментів та їх запис в оркестровій партитурі;

- Переклад музичних творів для супроводу солістам-інструменталістам, аранжування вокальних та хорових творів.

ОБЛІК ЗНАТЬ ТА КОНТРОЛЬ ЗА УСПІШНІСТЮ

V семестр. У процесі вивчення теоретичного курсу в V семестрі студент складає розгорнутий конспект пройдених тем, подає його та самостійно підготовлений реферат, заданий викладачем згідно з програмою курсу на контрольне підсумкове заняття в кінці семестру.

VI семестр. Протягом семестру студент повинен виконати:

- інструментування невеликих 1-2 творів для ансамблю чотириструнних кобз;
- інструментування для ансамблю акордеонів: дует, тріо, квартет;
- інструментування для ансамблю троїстих музик.

Для інструментування доцільно використовувати твори українських композиторів, народні фольклорні мелодії.

VII семестр. На індивідуальних заняттях студент повинен виконати:

- інструментування для струнно-смичкової групи в поєднанні з кобзами, цимбалами, духовою групою та акордеонами.

Для інструментування перевагу слід надавати обробкам народних побутових танців, української пісенно-фольклорної спадщини: колядки, шедрівки, маланки, веснянки, гаївки, тощо.

VIII семестр. Протягом семестру студент виконує практичні заняття:

- інструментування для повного складу оркестру українських народних інструментів з використанням ударних та епізодичних інструментів;
- інструментування та переклад акомпанементу хорового твору для оркестру та солістів-інструменталістів, використання в якості соліста сопілкаря, скрипаля, акордеоніста, бандуриста.

У процесі інструментування творів для повного складу оркестру українських народних інструментів студент використовує всі набуті прийоми інструментування, застосовує прийом протиставлення оркестрових груп, контрастного співставлення чистих і мішаних тембрів. Одночасна гра всіх інструментів (ТУГТІ). Взаємодія оркестрових груп:

- духова;
- група кобз;

- група цимбалів;
- струнно-смичкова група;
- ударна група.

Функціональні особливості груп в оркестрі.

При аранжуванні музичних творів для супроводу солістам-інструменталістам, вокальних та хорових творів необхідно аналізувати та враховувати специфіку кожного із солістів, діапазон, характерні прийоми гри виконання, технічні, темброво-динамічні можливості. Акомпанемент може бути різнохарактерним і виконувати, як акомпануючу функцію, так і сольну.

По завершенню курсу "Інструментування для оркестру українських народних інструментів" студент подає курсову партитуру з партіями для повного складу оркестру. Інструментування твору включається до програми студента в роботі з оркестром на заняттях курсового ансамблю, використовується на заняттях навчальної практики зі спеціалізації та виробничої практики. Твір може бути використаний також на Державному іспиті з диригування, як твір власного інструментування. Підсумкова оцінка виставляється за результатом іспиту з предмета в кінці VIII семестру.

При інструментуванні музичних творів для повного складу оркестру українських народних інструментів та акомпанементу солісту або хору перевагу слід надавати творам українських композиторів-класиків, сучасних композиторів, обробкам народних побутових танців (гопак, козачок, полька, метелиця, коломийка, кадрили, хоровод, увиванець тощо) та пісенно-фольклорній спадщині.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМНИХ ВИМОГ

Курс	Семестр	Форма контролю	Зміст контролю індивідуальних занять	Зміст контролю самостійної роботи
3	V	Конспект з теоретичного курсу. Контрольний урок.	Інструментування. Теоретичний курс	Реферат: Характеристика окремих інструментів, основних груп оркестру
	VI	Оформлення партитури для ансамблю 4-ри струнних кобз. Твір включається до програми з диригування на індивідуальних заняттях.	Інструментування для ансамблю 4-ри струнних кобз. Інструментування для ансамблю акордеонів Переклад для ансамблю троїстих музик	Твір для ансамблю в складі: - скрипка - сопілка - цимбали - контрабас
	VII	Інструментування для даного складу. Оформлення партитури. Твір використовується в роботі з оркестром на заняттях з навчальної практики.	Інструментування для струнно-смичкової групи у поєднанні з кобзами, цимбалами, акордеонами. Розподіл оркестрових функцій: - виконання мелодії - гармонічне заповнення - педаль, оркестровий фон - фігурація - контрапункт - бас Інструментування для повного складу оркестру з використанням епізодичних та ударних інструментів	Інструментування твору (уривка) для мішаних ансамблів
4	VIII	Студент подає партитуру з партіями для повного складу оркестру. Інструментування може бути використане в роботі з оркестром на заняттях навчальної практики зі спеціалізації, під час виробничої практики або на Державному іспиті з диригування, як твір власного інструментування.	Інструментування для повного складу оркестру українських народних інструментів з використанням ударних та епізодичних інструментів. Аранжування для оркестру акомпанементу солістам-вокалістам, інструменталістам та хору.	Інструментування твору (уривка) для повного складу оркестру. В якості акомпанементу для соліста-інструменталіста або вокаліста (хору).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОГО НАВЧАЛЬНО-ХУДОЖНЬОГО РЕПЕРТУАРУ ДЛЯ ІНСТРУМЕНТУВАННЯ

1. Бородін О. Хори з опери "Князь Ігор".
2. Верді Д. Марш з опери "Аїда".
3. Верстовський О. Хор з опери "Аскольдова могила".
4. Гріг Е. З сюїти "Пер Гюнт". Ранок. Смерть Ож. Танець Анітри.
5. Гулак-Артемівський С. З опери "Запорожець за Дунаєм". Танці. Уривки з пісень та арій.
6. Гулак-Артемівський С. Танець з опери "Запорожець за Дунаєм".
7. Данькевич К. На майдані.
8. Довженко В. Весняне коло.
9. Завадський І. Шумка.
10. Задор Д. Верховино, світку ти наш.
11. Калачевський Л. Романс.
12. Колеса Ф. Якби мені черевички.
13. Кос-Анатольський А. Коломия – місто.
14. Кос-Анатольський А. Ой ти, дівчино, з горіха зерня.
15. Косенко В. Етюд-гавот.
16. Косенко В. Із збірника "Дитячі п'єси для фортепіано".
17. Лазаренко А. Коломийка.
18. Лисенко М. Вічний революціонер. Козачок з опери «Енеїда».
19. Лисенко М. Із збірника "Вибрані твори для фортепіано". Сумний спів. Мрія. Елегія. Меланхолічний вальс. Пряля.
20. Лисенко М. Мазурка.
21. Лисенко М. Пливе човен.
22. Людкевич С. Гаїлка.
23. Лядов А. Вісім народних пісень для оркестру.
24. Лятошинський Б. Прелюдія. Танок.
25. Обробка Міського І. Буковинський ліричний танець.
26. Мясков К. Гуцульський танець. Коломийка. Козачок.
27. Надененко Ф. Акварелі.
28. Ніщинський П. Вечорниці.
29. Ревуцький Л. "Про Кармелюка".
30. Різоль М. 100 українських народних пісень і танців для баяна.
31. Різоль М. Із збірника "Українські народні танці". Рече та стогне Дніпр широкий. Повій, вітре, на Україну. Засвіт встали козаченьки. Коломийка. Гандзя. І шумить і гуде. Ой лопнув обруч. Вийшли в поле косарі.

32. Різоль М. Українські народні танці для готово-виборного баяна. Метелиця, гопак, веснянка, гуцулка, тропак, Буковинський танець, парубоцький танець, кадріль.
33. Сабадан С. Марічка. Пісня з полонини Очі Волошкові.
34. Скорик М. Мелодія з кінофільму "Високий перевал".
35. Скорик М. Народний танець.
36. Скорульський М. Загальний танець з балету "Лісова пісня".
37. Степовий Я. Прелюд пам'яті Шевченка.
38. Степовий Я. Прелюд ре-мінор.
39. Степовий Я. Садок вишневий.
40. Степовий Я. Танок.
41. Стеценко К. "Шевченкові".
42. Туліков С. Могутній Дніпро.
43. Фрадкін М. Пісня про Дніпро.
44. Хуторянський І. Скерцо.
45. Чайковський П. Із збірника "Вибрані твори для фортепіано" Романс. Гумореска. Полька.
46. Чайковський П. Пори року. Пролісок. Баркарола. Осіння пісня.
47. Шамо І. Карпати.
48. Штогаренко А. На горах Карпатах.
49. Штраус Й. Перський марш.
50. Щуровський Ю. Гопак.

А. Гуменюк. Українська народна творчість.

Інструментальна музика. Видавництво „Наукова думка”.
Київ, 1972

Побутові танці

Метелиці, гопаки, тропак, козачки, шумки, коломийки, гуцулки, верховини, польки, кадрилі.

Сюжетні танці

Аркан, косарі, опришки. Танець лісорубів, чабани, горлиця, решето, коло, тропотянка, подолянка, плескач, увиванець тощо.

- Інструментальна музика російського народу:

камаринська, бариння, яблучко, коробочка.

- Інструментальна музика польського народу:

мазурка, краков'як, оберек.

- Інструментальна музика молдавського народу:

молдовеняска, букурія, інвертита, городянка, гордилянка, арделінка.

- Інструментальна музика угорського народу:
чардаш, венгерка.

- Інструментальна музика румунського народу:
румунська сирба, румунська дойна.

Буковинські самоцвіти. Київ. Музична Україна, 1990

Українські народні танці для готово-виборного баяна. Обробка М. Різоля. Київ. Музична Україна, 1984.

Українські народні пісні для баяна. Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури. Київ, 1960.

Сто українських народних пісень та танців для баяна. Київ. Видавництво „Музична Україна”, 1990.

Популярні мелодії для баяна або акордеона. Вип. 1. Київ. Музична Україна, 1988.

Пісні Українських січових стрільців для баяна або акордеона. Обробки П. Чоловського, Л. Богославця. Прикарпатський університет ім. В. Стефаника. м. Івано-Франківськ, 1994

Цвіт шовкової косиці. Чернівці: Зелена Буковина, 2004. Упорядкування. К. Смалья

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Агафонников М. Симфоническая партитура. – М., 1981.
Барсова І. Книга про оркестр. – К.: Музична Україна, 1981.
Браславский Д. Основы инструментовки для эстрадного оркестра. – М.: Издательство „Музыка”, 1967.
Василенко С. Инструментовка для симфонического оркестра. Т. 1. М., 1952.
Гинзбург С. Что надо знать о симфоническом оркестре. Ленинград: Издательство „Музыка”, 1967
Горчаков С. Практическое руководство по инструментовке для духового оркестра. Музгиз. М., 1962.

Гуменюк А. Українська народна творчість.
Інструментальна музика. Видавництво „Наукова думка”.
К., 1972.

Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. – К., 1967.

Гуцал В. Инструментовка для оркестру українських народних інструментів. – К.: Музична Україна, 1988.

Зряковский М. Общий курс инструментоведения. – М.: Музыка, 1976.
Іванов П. Оркестр українських народних інструментів. – К.: Музична Україна, 1981.

Клебанов Д. Искусство инструментовки. – К.: Музична Україна, 1972.
Комаренко В. Український оркестр народних інструментів. – К., 1960.
Конгонський В. Ударні інструменти в сучасному оркестрі. К.: Музична Україна, 1971.

Лисенко М. Народні музичні інструменти на Україні. – К., 1955.

Мальтер Л. Таблицы по инструментоведению. – М.: Всесоюзное издательство „Советский композитор”, 1972.

Пшеничний Д. Аранжування для народних інструментів. – К., 1980.

Речменский М. Массовые музыкальные народные инструменты. М.: Государственное издательство культурно-просветительной литературы, 1953.

Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. – Харків. 1930.

Шахматов Н. Инструментовка для оркестра русских народных инструментов. Л.: „Музыка”, 1985.

Шнипаков Ю. Инструментовка для оркестра русских народных инструментов. М.: „Музыка”, 1970.